จดหมายข่าวสถาบันวิจัย

ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

Institute of Language and Culture for Rural Development
Mahidol University

ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑ : มกราคม — มีนาคม ๒๕๕๑ *Vol. 29 No. 1 : January – March 2008*

จิตทวยราษฎร์ทั่วทั้ง แดนไทย
โศกสลดในหัวใจ ยิ่งแล้ว
กรมหลวงฯ เสด็จครรไล สวรรค์สู่
จำจากจิตปราศแผ้ว สุดเศร้าอาดูร

ขอพระองค์สุขล้ำ ในสวรรค์
จิตสงบพบสิ่งสรรพ์ เลิศล้วน
ผองไทยเปี่ยมใจอัน ทุนเทิด ท่านนา
สำนึกคุณท่านถ้วน มิรู้ลืมเลือน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้าสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
(ดร.ลักขณา ดาวรัตนหงษ์ : ผู้ร้อยกรอง)

ชาวจีนมะละกา

ดร. บรเศรษฐ์ พิสิฐพันพร*

(แผนที่: http://www.melaka.net/malaysia map.htm [6/6/2008])

มะละกาตั้งอยู่ทางตะวันตกของประเทศมาเลเซีย อยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับประเทศอินโดนีเซีย จากบริเวณดังกล่าวนี้ได้เกิดพื้นที่แคบๆ ทางทะเลเป็นแนวยาวระหว่างประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเรารู้จักบริเวณนี้ว่า "ช่องแคบมะละกา" (Straits Of Maleka) ช่องแคบนี้มีความสำคัญเพราะเป็นช่องทางเดินเรือเชื่อมต่อระหว่างยุโรปกับเอเชียที่สำคัญแห่งหนึ่ง เมืองมะละกาจึงมีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในฐานะที่เป็นเมืองท่า ที่เมืองเล็กๆ แห่งนี้จึงมีกลุ่มคนมากมายตั้งถิ่นฐาน ในบรรดากลุ่มคนเหล่านี้ก็มีชาวจีนรวมอยู่ด้วย

สำหรับชาวจีนที่มะละกาอพยพมาจาก 3 มณฑลหลักทางภาคใต้ของจีน คือ ฮกเกี้ยน กวางตุ้ง และเกาะไหหลำ ลูกหลานของชาวจีนที่มะละกาจึงมีภาษาพูดแตกต่างกันตามถิ่นกำเนิดเดิม ดังนั้นแม้จะเป็นชาวจีนด้วยกัน แต่ก็ใช้ภาษาแตกต่างกันตามถิ่นกำเนิดได้แก่ ภาษาฮกเกี้ยน แต้จิ๋ว กวางตุ้ง แคะ และไหหลำ

อย่างไรก็ดี ชาวจีนแม้จะมีภาษาพูดแตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มภาษาล้วนใช้ตัวหนังสือจีนร่วมกัน การที่ใช้ตัวหนังสือจีนร่วมกันนี่เองตัวหนังสือจีนจึงเป็นเสมือนเครื่องบ่งบอกความเป็นคนจีน และชาวจีนที่มะละกาก็ได้ใช้ตัวหนังสือจีนแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง มีการเขียนตัวหนังสือจีนขนาดใหญ่ติดไว้ตามที่ต่างๆ ได้แก่ ที่ประตูเรือนอาศัย ที่ตั้งเรือนวงศ์สกุล ที่ทำการสมาคม หรือตามร้านค้า เป็นต้น

วัสดุนิยมที่ใช้เขียนตัวหนังสือจีนมีกระดาษ หรือแผ่นไม้ และสีที่ใช้เขียนจะสัมพันธ์กับวัสดุ กล่าวคือหมึกสีดำจะเขียนบนกระดาษสีแดง หมึกสีทองจะเขียนบนแผ่นไม้สีดำ

ภาพ 1: ชื่อเจ้าบ้าน

ชื่อเจ้าของบ้านเขียนด้วยตัวหนังสือจีนสีดำขนาดใหญ่บนกระดาษสีแดง ติดไว้ที่ปากประตูเรือน ใต้ตัวหนังสือจีนมีชื่อจีนเขียนเป็นภาษาอังกฤษกำกับ การเขียนชื่อเจ้าของบ้านติดไว้ที่ปากประตูเรือนเป็นจุดเด่นของชาวจีนที่มะละกาโดยเฉพาะ

ภาพ 2: ชื่อเจ้าบ้าน

ชื่อเจ้าของบ้านเขียนตัวหนังสือจีนสีดำขนาดใหญ่ ลงบนกระดาษแดง มีชื่อจีนเขียนเป็นภาษาอังกฤษกำกับอยู่ใต้ภาษาจีน การเขียนตัวหนังสือด้วยหมึกจีนสีดำบนกระดาษสีแดงเป็นที่นิยมทั่วไป

* อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาพ 3: ชื่อเจ้าของบ้าน

ชื่อเจ้าของบ้านเขียนด้วยตัวหนังสือจีนสีดำขนาดใหญ่บนพื้นสีเหลือง ได้ตัวหนังสือจีนเขียนบอกเป็นภาษามาลายู

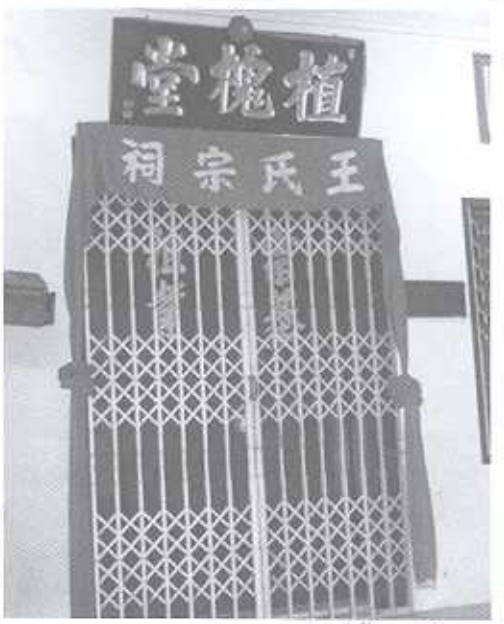

ภาพ 4: ชื่อที่ตั้งวงศ์สกุล

เรือนที่เป็นที่ตั้งของวงศ์สกุล แกะตัวหนังสือจีนสีทองขนาดใหญ่ลงบนแผ่นไม้สีดำ มีอักษรจีนสีทองเขียนบนผ้าแดง

ภาพ 5: ชื่อร้านค้า

แกะตัวหนังสือจีนสีทองขนาดใหญ่ลงบนแผ่นไม้สีดำ แผ่นไม้มีความคงทนถาวรกว่ากระดาษ แม้ว่าตัวหนังสือจะจางไปบ้าง แผ่นป้ายนี้มีอายุประมาณ 100 ปีในปี พ.ศ. 2551

ภาพ6: ชื่อร้านค้า

ที่ทำการสมาคมชาวไหหลำเมืองมะละกา แกะตัวหนังสือจีนสีทองขนาดใหญ่ (อ่านจากด้านซ้ายไปด้านขวา) แผ่นไม้ที่ใช้แกะตัวหนังสือลงพื้นสีดำ สองข้างประตู มีอักษรจีนเขียนเป็นกลอนคู่ (อ่านจากแผ่นด้านขวา แล้วอ่านแผ่นด้านซ้าย)

กรณีวิถีชีวิตของชาวจีนที่มะละกานี้ แสดงให้เห็นถึงอำนาจของภาษา ชาวจีนที่มะละกาได้ใช้ตัวหนังสือเขียนในการประกาศตัวตนความเป็นชาวจีน ขณะเดียวกันก็ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสร้างเครือข่ายที่มีพลังระหว่างชาวจีนที่พูดภาษาจีนต่างกันให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแยบคาย

ภาพเป็นข่าว

งานวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๑ กับชุ้ม "รู้ภาษา...แสนสนุก"

วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๑ สถาบันฯ เข้าร่วมกิจกรรมจัดชุ้มงานวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๑ ณ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

แนะแนวหลักสูตรปริญญาโท ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม

วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๑ รองศาสตราจารย์ดวงพร คำนูณวัฒน์ ประธานหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา นำคณาจารย์และนักศึกษาปริญญาโท แนะแนวการเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทของสถาบันฯ ณ ห้อง ๒๐๑ ตึก ๓๖ ปี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

งานสัมมนาพิเศษ

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ศาสตราจารย์คลินิก นายแพทย์ปิยะสกล สกลสัตยาทร อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล และ ฯพณฯ เอกอัครราชทูตอินเดียประจำประเทศไทย Ms. Latha Reddy เป็นประธานเปิดงานสัมมนาพิเศษ เรื่อง **"แนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับแนวคิดพึ่งพาตนเองของมหาตมา คานธี"** จัดโดยสถาบันฯ ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตอินเดียประจำประเทศไทย ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

เสวนาวิชาการ

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ สถาบันฯ จัดเสวนาวิชาการ เรื่อง **"อุทกวิทยาชาติพันธุ์กับวิธีวิทยาศึกษาองค์ความรู้เรื่องน้ำในลุ่มน้ำโขง: การวิเคราะห์เชิงมานุษยวิทยา"** วิทยากรโดยคุณจักรกริช สังขมณี ณ ห้องประชุมณัฐ ภมรประวัติ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

สัทศาสตร์ปฏิบัติเพื่อการออกเสียงที่ดีกว่า รุ่นที่ ๑๓

สถาบันฯ จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง **"สัทศาสตร์ปฏิบัติเพื่อการออกเสียงที่ดีกว่า รุ่นที่ ๑๓"** วิทยากรโดย รศ. ดร.อมร แสงมณี จัดระหว่างวันที่ ๒๗ - ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ณ ห้องบรรยาย ๓๑๖ ชั้น ๓ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

งาน ๓๙ ปี วันพระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล

วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑
คณะผู้บริหาร และบุคลากรของสถาบันฯ เข้าร่วมพิธีวางพานพุ่มถวายราชสักการะ เนื่องในงาน ๓๙ ปีวันพระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล ณ บริเวณห้องโถง ชั้น ๑ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

พิธีปิดโครงการ "รักษ์ดนตรีไทย ครั้งที่ ๔"

วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๑
ผศ.เอื่อม ทองดี รองผู้อำนวยการสถาบันฯ มอบวุฒิบัตรให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ "รักษ์ดนตรีไทย ครั้งที่ ๔" จัดระหว่างวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ - วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๑ ณ อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คุณะเกษม) มหาวิทยาลัยมหิดล

อธิการบดีเยี่ยมชมสถาบันฯ

วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๑
ศาสตราจารย์คลินิก นายแพทย์ปิยะสกล สกลสัตยาทร อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล และคณะผู้บริหาร เยี่ยมชมสถาบันฯ ณ ห้องประชุมเมืองประวัติ ชั้น ๓ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

ประชุมวิชาการ

วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (นายอนุสรณ์ วงศ์วรรณ) เป็นประธานเปิดการประชุมวิชาการ เรื่อง "แผนที่วัฒนธรรม: เครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ชายแดน" และเปิดตัวเว็บไซต์แผนที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนไทย-กัมพูชา จัดระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

ต้อนรับคณาจารย์จาก Gadjah Mada University

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๑ รศ. ดร.โสภนา ศรีจำปา ผู้อำนวยการสถาบันฯ และอาจารย์สุนิดา ศิวปฐมชัย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการวิชาการและกิจการพิเศษ ให้การต้อนรับ Prof. Heddy Shri Ahimsa-Putra, Vice Dean for Administrative Affairs และ Dr.Inajati Adrisijanti, Head of Archaeology Department จาก The Faculty of Culture Science, Gadjah Mada University ประเทศอินโดนีเซีย ในโอกาสเดินทางมาเยี่ยมชมสถาบันฯ ณ ห้องประชุมเมืองประวัติ ชั้น ๑ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

วางพวงมาลาถวายสักการะพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๑ คณาจารย์และบุคลากรสถาบันฯ ร่วมวางพวงมาลาถวายสักการะพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพ

เสวนาวิชาการเรื่อง

"อุทกวิทยาชาติพันธุ์กับวิธีวิทยาศึกษาองค์ความรู้เรื่องน้ำในลุ่มน้ำโขง: การวิเคราะห์เชิงมานุษยวิทยา".

ดร.ณรงค์ อาจสมิติ**

"เชื่อในสิ่งที่เห็น เห็นในสิ่งที่เชื่อ" เป็นคำกล่าวจากภาพยนตร์ 15 ค่ำ เดือน 11 ที่คุณจักกริช สังขมณี เปิดประเด็นชวนผู้เข้าร่วมวงวิชาการพูดถึงโลกทัศน์ของชาวบ้านในภาคอีสานแถบลุ่มน้ำโขงว่าชาวบ้านมีวิธีคิด มีวิธีสร้างกระบวนทัศน์ทางวัฒนธรรมในการจัดการและใช้ประโยชน์น้ำลุ่มน้ำโขงอย่างไร

เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ที่ผ่านมา คุณจักกริช สังขมณี นักศึกษาปริญญาเอกสาขามานุษยวิทยาจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย (The Australian National University) ได้ให้เกียรติมาบรรยายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในเรื่องอุทกวิทยาชาติพันธุ์กับวิธีวิทยาศึกษาองค์ความรู้เรื่องน้ำในลุ่มน้ำโขง ซึ่งเป็นการนำเสนอการวิเคราะห์เชิงมานุษยวิทยา คุณจักกริชได้เสนอมุมมองใหม่ในการศึกษาทำความความเข้าใจระบบคิดของคนในพื้นที่ในเรื่องการจัดการน้ำในลุ่มน้ำโขง โดยใช้แนวคิดทางอุทกวิทยาชาติพันธุ์ (Ethnohydrology) ซึ่งเป็นการผสมผสานแนวคิดระหว่างวิทยาศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnoscience) และอุทกวิทยา (Hydrology) เข้าด้วยกัน

แนวคิดอุทกวิทยาชาติพันธุ์ดูเหมือนจะเป็นแนวทางใหม่ในแวดวงวิชาการในปัจจุบันที่ศึกษาเพื่อจะเข้าใจระบบความคิดทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ที่มีผลเชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรน้ำและการใช้ประโยชน์จากน้ำ รวมความถึงสิทธิในการใช้น้ำ สิทธิในการแบ่งปันน้ำ ตลอดจนวาทกรรมการจัดการความแห้งแล้ง ซึ่งในเรื่องนี้คุณจักกริชมองว่าชาวบ้านเองก็มีวิธีคิดและวิธีการในการจัดการตามแบบของชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาตกทอดสืบต่อกันมา หลายครั้งที่มีการพูดถึงน้ำผู้คนมักคิดเพียงแค่การใช้น้ำ การจัดสรรปันส่วนน้ำ แต่ในสภาวะความไม่มีน้ำ ชาวบ้านก็มีองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตเช่นกัน การที่ไม่มีน้ำหรือแห้งแล้งมิได้หมายความว่าชาวบ้านไม่มีความรู้ด้านอุทกวิทยา คุณจักกริชมองว่าการไม่มีน้ำก็เป็นตัวกำหนดให้ชาวบ้านต้องมีวิถีการดำเนินชีวิตอีกแบบหนึ่ง การที่ชาวบ้านต้องเผชิญกับภาวะแห้งแล้งและต้องดำรงชีพให้อยู่ได้นี่เอง คุณจักกริชเรียกว่า "วาทกรรมความแล้ง"

งานวิจัยของคุณจักกริช เป็นความพยายามมองย้อนกลับไปถึงระบบคิดของชาวบ้านที่เกี่ยวกับน้ำในหลากหลายมิติ มองถึงเรื่องจักวาลวิทยาท้องถิ่น คติชนปรัมปรา พิธีกรรมความเชื่อเรื่องของพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้คน อิทธิพลต่างๆ ที่เข้ามามีผลต่อความรู้เรื่องน้ำที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติตัวต่อน้ำ คุณจักกริชยกตัวอย่างถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่สัมพันธ์ต่อแหล่งน้ำว่า "ในลำน้ำโขง เราอาจจะเข้าใจว่า ใครๆ ก็สามารถจับปลาตรงไหนก็ได้ จริงๆ แล้วไม่ใช่ มันจะมีแอ่งมีตยนที่เค้าเรียกกัน เป็นส่วนที่เป็นระบบกรรมสิทธิ์เฉพาะ ชาวบ้านจะรู้กันว่าพื้นที่ตรงไหนเป็นแหล่งทำมาหากินของใคร ระบบเครือญาติไหนจับปลาตรงไหนได้ การจับปลาควรจับเท่าไร จับได้กี่วัน หรือตัวอย่างการวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านผ่านระบบความเชื่อท้องถิ่นที่คุณจักกริชอธิบาย

---

* สรุปและเรียบเรียง ผู้เขียนขอขอบคุณคุณวาสนา ล้วยเกรียด ที่ช่วยถอดเทปคำบรรยาย

** อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ความเชื่อเรื่องผีตาแฮกและผีปู่ตาว่า "ผีตาแฮก แฮกก็คือแรก ก็คือแรกนาขวัญนั่นเอง เป็นผีที่ดูแลนาแฮก หมายถึงที่นาเล็กเล็กๆ ที่ใช้ปักไถ หรือปักด้ำครั้งแรกก่อนการทำนาทั้งหมด เป็นกระบวนการแรกนาขวัญของภาคกลางก็จะมีการเลี้ยงผีก่อนการทำนา โดยนาที่อยู่ใกล้เคียงอาจจะมาเลี้ยงผีตาแฮกเดียวกัน อย่างผีปู่ตาจะเป็นเรื่องชุมชน ส่วนผีตาแฮกจะเป็นเรื่องครอบครัวใกล้กัน ฉะนั้นกระบวนการที่มีผีร่วมกันมักจะสามารถแก้ไขความขัดแย้งการใช้น้ำได้ สมมุติว่ามีการขัดแย้งการแชร์ร่วมกันทำให้สามารถจะคุยด้วยกันมากขึ้น ศาลของผีตาแฮกจะตั้งอยู่บนดอน หรืออาจจะตั้งอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ หรือจอมปลวกใกล้นา ก็เป็นที่เหมือนกับแหล่งน้ำที่สำคัญ เพราะฉะนั้นจะได้ไม่ไปทำลายหรือไม่ไปบุกเบิกตรงนั้น แต่ว่าในระยะหลังพิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับผีตาแฮก นั้นมักจะถูกละเลยไป ด้วยมีการชลประทานที่มากขึ้นทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าต้องพึ่งพิงธรรมชาติน้อยลง พอชาวบ้านเริ่มมั่นใจว่ามีน้ำมากขึ้นก็ไม่ต้องพึ่งพิงสิ่งเหล่านี้มากมาย เราจะเห็นได้ว่าผีตาแฮกจะอยู่ในส่วนที่ทำนา ที่พึ่งพาฝนมากกว่านาชลประทาน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ว่านาที่ถูกชลประทานมีความมั่นคงของแหล่งน้ำแล้ว การพึ่งพิงจิตวิทยาของการสร้างความมั่นใจในเรื่องของน้ำอาจจะน้อยลง"

งานวิจัยชิ้นนี้นับว่าเป็นการเปิดมุมมองระบบความคิดของชาวบ้าน (emic view) ที่มีต่อน้ำในเขตลุ่มน้ำโขงผ่านแนวคิดและวิธีวิทยารูปแบบใหม่ได้อย่างน่าสนใจ การวิเคราะห์หาความหมายที่ลุ่มลึกช่วยสร้างงานมานุษยวิทยาให้มีคุณค่า ความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่นั้นเหมือนกับช่องหน้าต่างของสิม "ถ้าเรามองจากข้างใน เราก็จะเห็นเพียงช่องสี่เหลี่ยม นั่นคือมุมมองจากคนใน แต่ถ้าเราออกมามองข้างนอก เราก็จะเห็นหน้าต่างที่ไม่ได้มีแค่กรอบสี่เหลี่ยมแต่ว่ามีข้างบนอยู่ด้วย จะให้ภาพอะไรกับเราได้บ้าง ถ้าเรามองรากฐานว่าเป็นความรู้การมองจากข้างนอกเข้ามาจะเห็นอะไรที่สวนกัน การมองจากคนใน ถามว่าชาวบ้านจะให้เขาไปพูดว่าสิ่งที่เขาเชื่อมันมีผลอะไรยังไง บางทีเขาบอกไม่ได้เพราะมันเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกอยู่แล้ว ยากต่อการอธิบาย แต่ถ้าเราออกมามองข้างนอกเราจะเห็นแล้วก็ตีความได้บ้าง นี่คือโลกทัศน์และจิตสำนึกที่ผสมผสานเรื่องราวต่างๆ ไว้มากมาย เราจะเห็นแก่นสาร จักรวาลวิทยาของชาวบ้าน"

ผู้สนใจต้องการสำเนาคำบรรยาย ติดต่อได้ที่งานบริการวิชาการ โทรศัพท์ 0-2800-2321 ต่อ 3209 หรือที่ www.lc.mahidol.ac.th

แนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวงกับแนวคิดการพึ่งพาตนเอง ของมหาตมา คานธี

ดร.โสภนา ศรีจำปา[*]

สัมมนาพิเศษ เรื่อง **"แนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับแนวคิดการพึ่งพาตนเองของมหาตมา คานธี"** จัดโดย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตอินเดียประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 ณ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อรำลึกถึงวาระครบ 100 ปี ของสัตยาเคราะห์ของท่านมหาตมา คานธี และเทิดพระเกียรติแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ หัว ซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน โดยมีวิทยากรรับเชิญจากประเทศอินเดียคือ นายนาราย เดซาย บุตรชายเลขานุการท่านมหาตมา คานธี ซึ่งได้ใช้ชีวิตในวัยเด็กกับท่านคานธีอย่างใกล้ชิดและได้ซึมซับวิธีการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเองบนวิถีแห่งความพอเพียงและการต่อสู้ด้วยสันติวิธี ท่านปาฐกถาเรื่อง "แนวคิดการพึ่งพาตนเองของมหาตมา คานธี" สรุปสาระสำคัญดังนี้

ท่านขอกล่าวทักทายทุกท่านด้วยภาษาฮินดีว่า "Jay Jagat" (จัย จากัต) หมายถึง "ชัยชนะของโลก" ซึ่งไม่ใช่ของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เป็นของทุกคน ไม่ควรแบ่งคานธีออกเป็นส่วนๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจแบบคานธี การเมืองแบบคานธี จิตวิญญาณแบบคานธี ฯลฯ ออกเป็นส่วนๆ **แต่ควรพิจารณาแนวคิดคานธีเป็นองค์รวม** เศรษฐกิจต้องไปคู่กับศีลธรรม การเมืองไปคู่กับจิตวิญญาณ หากแบ่งความคิดออกเป็นส่วนๆ เป็นการแบ่งความจริง แบ่งชีวิต ให้คิดถึงว่าอินเดียเป็นต้นมะม่วงที่มีเมล็ด ราก ลำต้น กิ่ง ดอก ผล ที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ แนวคิดของคานธีทางด้านจิตวิญญาณเปรียบได้กับเมล็ด ราก และลำต้น ส่วนดอกและผลเปรียบได้กับด้านสังคมเศรษฐกิจ โดยท่านคานธีแสดงออกด้วยการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือสัตยาเคราะห์ ซึ่งรวมเข้าเป็นความคิดเดียว ความคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองคือผล ความคิดนี้เริ่มใช้ครั้งแรกในปี 1909 เน้นการควบคุมตนเอง การควบคุมตนเองเท่ากับการควบคุมโลก ควบคุมบรรยากาศรอบตนเอง การพึ่งพาตนเองมิใช่เพื่อชนะสงครามแต่เพื่อชัยชนะเหนือศัตรูด้วยการทำให้เป็นเพื่อนของคานธีนิคือ "อหิงสา" (Ahimsa) หมายถึง ความรักที่กระตือรือร้น **การไม่ใช้ความรุนแรงหรือสัตยาเคราะห์** ของคานธีเป็นพลังเชิงบวก มิได้สื่อความหมายในด้านลบแต่อย่างใด กล่าวคือ สิ่งแรกเป็นพลังแห่งความจริง สิ่งที่สองคือพลังแห่งความรัก และสิ่งที่สามคือพลังแห่งจิต ทั้งสามสิ่งรวมกันเป็นสัตยาเคราะห์

ท่านขอเพิ่มเติมที่ท่านอาจารย์เสรี พงศ์พิศ ได้บรรยายก่อนว่าให้ถอยไปที่รากเหง้า ถอยไปสู่พื้นฐาน และถอยไปสู่ธรรมชาติ ให้เดินหน้าไปสู่รากเหง้า สู่ธรรมชาติ และสู่ชีวิตเพราะแนวคิดคานธีมิใช่สิ่งที่ล้าสมัยเหมือนกับคำสอนของผู้นำทางความคิดหลายๆ ท่าน เช่นพระพุทธเจ้า มาร์กซิส สังฆราจารย์ที่มีคำสอนร่วมกันคือผลไม้ของอดีตในขณะเดียวกันก็นำมนุษยชาติไปสู่เมล็ดพันธุ์แห่งอนาคต หากเป็นเพียงผลไม้ของอดีตอย่างเดียวจะไม่สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ต้องปลูกเมล็ดพันธุ์สำหรับอนาคตด้วย ความคิดของท่านคานธีมิได้เชื่อมต่อกับอดีตเท่านั้น แต่ยังเชื่อมต่อกับอนาคตด้วย

---

[*] ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ปรัชญาของท่านคานธีมีทัศนะว่าโลกหรือจักรวาลเป็นเหมือนครอบครัวเดียวกัน ซึ่งจะมีความไว้วางใจกัน ไม่เอาเปรียบกัน การควบคุมตนเองหมายถึงการควบคุมสามส่วนของชีวิตคือ คนกับตัวเองในปัจจุบัน คนกับเพื่อนมนุษย์ และคนกับธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อดูแล เอาใจใส่ ไม่เบียดเบียน ทำร้ายกัน การพึ่งพาตนเองอย่างพอเพียงคือไม่มองไปข้างหลัง แต่มุ่งแก้ปัญหาของอนาคต

การศึกษาในทัศนะของคานธีไม่ใช่คนที่เรียนมาก แต่กลับทำงานน้อย แต่ควรเป็นคนที่เรียนมากและใช้จิตใจและมือเพื่อเพื่อนมนุษย์มากขึ้น นี่เป็นการศึกษาที่พึ่งตนเองในทัศนะของท่านคานธี ท่านกล่าวว่า "จงวางเท้าไว้ที่พื้น แต่ให้เรามีสมองอยู่ในอากาศ กระทำแบบชาวบ้านแต่คิดแบบนานาชาติ" กล่าวคือคิดถึงเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เราก่อนแล้วขยายออกไปสู่เพื่อนมนุษย์อื่นๆ ที่กว้างออก ท่านอยากให้เพื่อนบ้านมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน หน่วยเล็กๆ ทำงานหนุนเสริมหน่วยที่ใหญ่กว่า ในขณะเดียวกันหน่วยที่ใหญ่กว่าต้องดูแลหน่วยย่อยลงมา ท่านเน้นสังคมแบบกระจายอำนาจที่ยากต่อการทำลายล้าง เช่น การทำลายเมืองใหญ่ๆ ด้วยระเบิดทำให้คนตายหลายล้าน ทำได้ง่ายกว่าการทำลายหมู่บ้านที่อยู่กระจายออกไปทั่วประเทศที่มีประชากรหลายพันล้านซึ่งต้องลงทุนมหาศาลในการทำลาย สังคมที่กระจายอำนาจจะมีความมั่นคงสูงกว่าสังคมที่รวมศูนย์อำนาจ

กลุ่มวิจัยสื่อสาร...

กลุ่มงานวิจัยเพื่อการพัฒนา

วาณิชชา จันทสระ

กลุ่มวิจัยสื่อสารเพื่อการพัฒนา เกิดขึ้นจากแนวคิดของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ที่ต้องการให้คณาจารย์ นักวิจัย และผู้ช่วยวิจัย ที่มีความสนใจและปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสอน วิจัย และการบริการวิชาการ ได้รวมกลุ่มกันเพื่อทำงานในนามของ **"กลุ่มวิจัย"** ร่วมกันพัฒนางานวิจัยให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม และสามารถนำมาใช้ในงานสอนและงานบริการวิชาการได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การรวมกลุ่มทำงานในนามกลุ่มวิจัยนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการ และการร่วมกันขยายผลงานวิจัยไปสู่การปรับใช้ได้จริงในสังคม

กลุ่มวิจัยสื่อสารเพื่อการพัฒนา ได้กำหนดบทบาทของกลุ่มไว้ 4 ประการ คือ

1. ดำเนินงานวิจัยด้านการสื่อสาร โดยครอบคลุมโครงการวิจัยที่มีการสื่อสารเป็นประเด็นหลัก และโครงการวิจัยที่มีการสื่อสารเป็นประเด็นร่วม
2. ขยายผลงานวิจัยสู่ งานบริการวิชาการ
3. เป็นที่ปรึกษาเชิงวิชาการ ด้านการวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา
4. ผลิตงานวิชาการด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

ผลงานวิจัยของสมาชิกกลุ่มฯ ในระยะ 5 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ.2546 – 2550) มีดังนี้

1. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของ อบต. สนับสนุนโดย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2546

2. การดำเนินงานหอกระจายข่าวสารที่สนองตอบความต้องการของชุมชนอย่างยั่งยืน สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ.2547

3. สถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของสื่อท้องถิ่น สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พ.ศ.2548

4. การพัฒนารูปแบบเพื่อเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมสุขภาพ สนับสนุนโดย องค์การอนามัยโลก (WHO) ผ่านกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2548

5. วิจัยและพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พ.ศ.2548

6. แรงจูงใจและปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2550

7. การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต : กรณีศึกษา ประชาชนในจังหวัดนครปฐม พ.ศ.2550

ขณะนี้กลุ่มวิจัยสื่อสารฯ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย 5 โครงการ ดังนี้

1. โครงการการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ภายใต้โครงการวิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก สนับสนุนโดยมหาวิทยาลัยมหิดล

2. โครงการการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น : แนวคิด การดำเนินงาน และการขยายผล สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

3. โครงการติดตามประเมินผลเพื่อการสร้างเสริมพลัง ได้รับทุนจาก แผนงานสนับสนุนสื่อเพื่อการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน และครอบครัว สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

4. โครงการการดูแลสุขภาพตนเองโดยการใช้บัญชีสุขภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

---

*เลขานุการกลุ่มวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

5. โครงการสังเคราะห์ความรู้เพื่อสนับสนุนการยกร่างธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพ (ประเด็นที่ 9: การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสุขภาพ และประเด็นที่ 10: การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ) สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

ปัจจุบันกลุ่มวิจัยสื่อสารฯ มีสมาชิกทั้งสิ้น 11 คน ประกอบด้วยอาจารย์ 7 คน นักวิจัย 1 คน และผู้ช่วยวิจัย 3 คน มี รศ.ดวงพร คำนูณวัฒน์ เป็นประธานกลุ่ม สมาชิกประกอบด้วย อาจารย์สุนิตา ศิวปฐมชัย ผศ.พรทิพย์ อุศุภรัตน์ ดร.ธีรพงษ์ บุญรักษา รศ.ดร.อมร แสงมณี อาจารย์สุภาพร คชารัตน์ ดร.นรเศรษฐ พิสิฐพันพร น.ส.นิยะนันท์ สำเภาเงิน น.ส.สุกัญญา เสรีนนท์ชัย น.ส.พัชรินทร์ เกตุจำนงค์ และนางวาณิชชา จันทสระ เป็นเลขากลุ่ม ซึ่งในการดำเนินงานกลุ่มวิจัย มีความเห็นว่าจะทำงานร่วมกันในลักษณะส่งเสริมและกระตุ้น ให้สมาชิกในกลุ่มโดยเฉพาะผู้มีประสบการณ์การทำวิจัยน้อยได้เรียนรู้ร่วมกันไปกับกลุ่ม อีกทั้งจะสนับสนุนให้นักศึกษาของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมทำงาน เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้กระบวนการวิจัยจากการปฏิบัติจริง

การดำเนินงานในช่วงต่อไป กลุ่มฯ ได้กำหนดแผนการทำงานไว้ในแผนปฏิบัติการ (action plan) ประจำปี 2551 ที่จะดำเนินงานวิจัยพร้อมๆ ไปกับการให้บริการวิชาการแก่สังคม และผลิตงานวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานของกลุ่มบรรลุเป้าหมายของการเป็นกลุ่มงานวิจัยสื่อสารเพื่อการพัฒนา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
ได้ทำการจัดพิมพ์ผลงานวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย รวบรวมเป็นเล่มออกวาง
จำหน่ายตามร้านหนังสือต่างๆ ในชื่อ

สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

กะเหรี่ยงโป, ไทยโซ่ง, ราคาเล่มละ ๑๘๐ บาท

กะเหรี่ยงกะยัน ราคาเล่มละ ๑๓๐ บาท

ก๊อง (อุก๋อง), ขมุ, ญัฮกุ้ร, ลัวะ, กะเหรี่ยงกะยัน, เมี้ยน (เย้า), ไทยลื้อ, ฮกเกี้ยน, เวียดนาม, จีนฮ้อ, กะเลิง, ไทยยวน, ดาระอาง (ปะหล่อง), ลาวครั่ง, กะซองและซัมเร
ราคาเล่มละ ๑๕๐ บาท

ละว้า, ไทยใหญ่, ผู้ไท ราคาเล่มละ ๑๒๐ บาท

หรือถ้าสนใจสามารถสั่งซื้อได้ที่ คุณอำไพ หนูเล็ก งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท หรือโทรศัพท์ ๐๒-๘๐๐-๒๓๐๔

เปิดซองหัวหาย

สวัสดีค่ะผู้อ่านทุกท่าน ช่วงนี้เข้าสู่หน้าฝนแล้ว ขอให้ทุกท่านรักษาสุขภาพกันด้วยนะคะ ขอต้อนรับทุกท่านด้วยจดหมายข่าวที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ เช่นเคย เริ่มจากบทความเรื่อง "ถ่วงจันมะละกา" อาจารย์นรเศรษฐ์ พิสิฐพันพร ขอแนะนำผู้อ่านรู้จักกับหนังสือจีนที่แสดงถึงอิทธิพลของชาวจีนในมะละกา

สำหรับคอลัมน์ "ภาพเป็นข่าว" ได้นำเสนอกิจกรรมต่างๆ ของสถาบันฯ พร้อมคำบรรยาย อาจารย์ณรงค์ อาจสมัติ สรุปประเด็นที่น่าสนใจจากงานเสวนาวิชาการเรื่อง "อุทกวิทยาเชิงพื้นที่กับวิชาชีวิทยาศึกษาของค่าความรู้เรื่องน้ำในลุ่มน้ำโขง: ภาวิเคราะห์เชิงมานุษยวิทยา รองศาสตราจารย์ไสยนาดรี จำปา ยังได้นำเสนอสาระสำคัญของงานสัมมนาพิเศษ เรื่อง "แนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับแนวคิดการพึ่งพาตนเองของมหาตมา คานธี นอกจากนี้คุณวาณี จันทสระ ยังได้มาบอกเล่าความคืบหน้าในการดำเนินงานของกลุ่มวิจัยสื่อสารเพื่อการพัฒนาของสถาบันฯ ให้ทราบอีกด้วย

สุดท้ายนี้ขอให้ผู้อ่านทุกท่านคงได้รับสาระและเกร็ดความรู้จากจดหมายข่าวฉบับนี้ไม่มากก็น้อย และในโอกาสนี้ขอแสดงความยินดีกับอาจารย์สุวิไล เปรมชัยรัตน์ ที่ได้รับรางวัล CIPL Award Winner 2008 จาก Comité International Permanent des Linguistes

บรรณาธิการ

เจ้าของ
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์ 0-2800-2308-14
โทรสาร 0-2800-2332
E-mail: tencl@mahidol.ac.th
Web page: http://www.lc.mahidol.ac.th

ที่ปรึกษา
ผู้อำนวยการสถาบันฯ
รองผู้อำนวยการสถาบันฯ
ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิจัย และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการวิชาการและกิจการพิเศษ

บรรณาธิการ
นางสาวนิภาวรรณ เจริญลักษณ์

กองบรรณาธิการ
งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

ประสานงาน
นางสาวอำไพ หนูเล็ก

ศิลปกรรม
นางสาวกานดา ยาที

ภาพ
งานโสตทัศนูปกรณ์

พิมพ์ที่
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา
9/1205 หมู่ 1 ถนนสะแกงาม แขวงแสมดำ
เขตบางขุนเทียน กทม. 10150
โทรศัพท์ 0-2462-0303

ไม่ถึงผู้รับโปรดส่งคืน
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล นครปฐม 73170

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาต 11/2543
ปทจ.ศาลายา

ผู้สนใจต้องการทราบข้อมูลข่าวสารของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท จาก "จดหมายข่าว" ติดต่อ คุณอำไพ หนูเล็ก ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์